

К.М. Мусабаяев^{1*} , Ж.А. Захан¹ ¹Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы
Алматы қ., 050000, Қазақстан Республикасы*e-mail: musabaevkuat2@gmail.com

ҚАЗІРГІ КЕЗЕҢДЕ ҚАЗАҚСТАННЫҢ КИНОИНДУСТРИЯСЫНЫҢ ДАМУЫН ТАЛДАУ

Андатпа.

Соңғы жылдары Қазақстан киноиндустриясы айтарлықтай өсім мен дамуды көрсетуде. Отандық кинематографтың репертуалары кеңейіп, халықаралық аренада танылатын ұлттық картиналар саны артып келеді, бұл саланың дамуы мен елдің мәдени имиджінің нығайғанын айғақтайды. Мақалада қазақстандық кинолардың қазіргі жағдайы мен даму перспективаларының талдауы және негізгі үрдістері сипатталған.

Бұл мақалада қазіргі кезеңде Қазақстан киноиндустриясын дамытудағы негізгі бағыттары мен инновациялары қамтылған. Зерттеу цифрлық технологияның кинопродукцияларын өндіруге және таратуға әсерін талдауға, сондай-ақ аудиторияның қалауы мен маркетинг стратегияларындағы өзгерістерді қарастыруға бағытталған. Қазақстандық кинематографияны интернационалдандыруға, шетелдік студиялармен және фестивальдармен ынтымақтастықта бірге жұмыс істеуге ерекше назар аударылды. Мақалада келесі өндірістік процестерді диджитализациялау және ағындық қызметтердің кино өнімдерін таратуға әсері, жанрлардың эволюциясы және форматтармен эксперименттер қазақстандық кинематографистердің инновациялар мен визуалды шешімдердің алуан түрлілігіне деген ұмтылысының көрінісі ретінде, патриоттық кинематографияның өсуі, тарихи және әлеуметтік маңызы бар тақырыптарда кинопродукция жасауда мемлекеттік бастамаларды қолдау, копродукцияны дамыту және халықаралық байланыстарды нығайту: қазақстандық фильмдердің әлемдік кинофестивальдерге қатысуы, шетелдік инвестицияларды тарту және әлемдік киностудиялармен әріптестік, заманауи трендтердің қазақстандық мәдениет пен ұлттық бірегейлікті дамытуға бірегей және есте қаларлық контент жасауға әсері кеңінен талданады.

Мақаланың қорытындысы қазақстандық киноиндустрияның ағымдағы жай-күйі мен перспективаларының талдауы қорытындылайды, оның әлеуеті мен жақын болашақта оның алдында тұрған сын-тегеуріндерді атап көрсетеді. Автор мемлекет тарапынан индустрияны қолдау қажеттілігіне және тұрақты даму мен халықаралық табысты қамтамасыз ету үшін жаһандық үрдістерге бейімделудің маңыздылығына баса назар аударады.

Негізгі сөздер: киноиндустрия, басқару, заманауи үрдістер, трендтер, талдау.

Кіріспе.

Қазіргі әлемдік экономиканың дамуын, жай-күйі мен келешегін қарастыра отырып, жалпы адамзаттық құндылықтар құрылымындағы, оның ішінде 21 ғасырдағы еңбек ресурстарының кәсіби қасиеттерін қалыптастырудағы маңызды және ерекше байланыстырушы буын ретінде адами фактордың әлеуметтік-адамгершілік жағдайы мен рөлін қозғау, анықтау және әлемдік деңгейге көтеру қажет. Кәсіби-еңбек қызметі үдерісінде жеке және ұжымдық инновациялық идеяларды, жаңа рационализаторлық ұсыныстарды және еңбек ресурстары ұжымындағы басқа да бастамаларды табысты дамыту және уақытылы іске асыру маңызды элементтер, сондай-ақ адам факторы ұғымдарындағы адамгершілік-азаматтық және кәсіби-ұжымдық ерекшеліктерді көрсету мен бекітудің ерекше құрамдас бөлігі болып табылады.

Киноиндустрия әлеуметтік-мәдени технологиялар негізінде жұмыс істейтін әлеуметтік-мәдени қызметтің факторы ретінде демалыс индустриясының заманауи сегменттерінің жүйесіне органикалық түрде енетіні анық. Сонымен қатар, Н.В. Шарковскаяның пікірінше, соңғысының қызметі жеке тұлға мен педагогиканың экономикалық мәдениетінің тоғысында. Бұл ретте бос уақыт индустриясының, оның ішінде киноиндустрияның қазіргі жай-күйі мазмұнының форматы «оның жүйесі сегменттерінің

құрылымдық өзгерістеріне; әлеуметтік-мәдени қызметтің нақты мақсатына» байланысты [1]. Бұл үдерісте мәдени қызметтерді тұтынушылардың әлеуметтік-мәдени белсенділігінің мониторингі, біздің жағдайда – кино көрушілер маңызды рөл атқарады. Ол байланыс / қашықтық өзара әрекеттесулерінің таралу дәрежесін анықтайды. Айта кету керек, қазақстандық кино қазіргі кезеңде (2020-2022) көшбасшылар қатарына енбеді, бірақ әлемдік кино нарығында өзін қатты жариялады. Қазақстан киносының әлсіз тұсы қаржыландыру болды. Қазақстанда киноиндустрияның қаржылық инфрақұрылымы әлі толық қалыптасқан жоқ, бұл кассалар мен кинотеатрларға барудың өсуіне байланысты. Демек, киноиндустрияның өзара байланысы кеңістігінде көрсетілген проблемалық аймақтың пайда болуы және мәдени бастамалардың өсуі мен кино көруден түскен пайданың сәйкес келмеуі: бір жағынан, инновациялық жобалар мен ынтымақтастықтар аясында шығармашылық әзірлемелердің пайда болуы, екінші жағынан, интеграциялық даму келешектерінің болмауы. Сондықтан киноиндустрияға бюджеттік қаражат өсе бастады [2].

Қазақстандық киноиндустрия белсенді өсу кезеңін бастан өткеруде, оған мемлекеттік қолдау, кинотеатр желісін жаңғырту, сондай-ақ қазақстандық режиссерлер мен актерлердің халықаралық жобаларға қатысуы ықпал етеді. Зерттеу саланың ілгерілеуіне ең көп әсер ететін үрдістерді анықтауға бағытталған.

Зерттеу материалдары мен әдістері.

Зерттеу әдістемесі статистикалық деректерді талдауды, киноиндустрияға қатысушылардың сауалнамаларын, сондай-ақ фильмдер мен сыни шолулардың мазмұнын талдауды қамтыды.

1. Киноиндустрия қатысушыларының сауалнамасының статистикалық деректерін талдау:

Кинорежиссерлер, продюсерлер, актерлер және көрермендер сияқты киноиндустрияның әртүрлі қатысушылары арасында сауалнама ұйымдастыру кино түсірудің әртүрлі аспектілері туралы пікірлер, ұсыныстар мен көзқарастар туралы статистикалық мәліметтерді жинауға көмектеседі. Жиналған деректерді байланыстар мен заңдылықтарды анықтау үшін корреляциялық талдау немесе дисперсиялық талдау сияқты статистикалық әдістерді қолдану арқылы талдауға болады.

2. Мазмұнды талдау фильмдері:

Қазақстан Республикасында шығарылған фильмдерге контент-талдау жүргізу тақырыптар, жанрлар, сюжеттер құрылымы және түрлі кинематографиялық әдістерді пайдалану сияқты кино өндірісіндегі үрдістерді анықтауға көмектеседі. Бұл әдісті шетелдік туындылармен қазақстандық фильмдерді салыстырмалы талдау және қазақстандық киноәдениеттің ерекшеліктерін анықтау үшін де қолдануға болады.

3. Рецензияларды сыни талдау:

Қазақстандық фильмдерге сыни шолулар мен шолуларды зерделеу әртүрлі киноөндірістердің сапасы мен маңыздылығы туралы қоғамдық пікірді анықтауға мүмкіндік береді. Рецензиялардың құрылымы мен мазмұнын талдау қазақстандық киноны мәдени мұраның бір бөлігі ретінде қабылдауды түсінуге де көмектеседі.

4. Этнографиялық зерттеулер:

Байқау және терең сұхбат жүргізу сияқты этнографиялық әдістерді қосу киноиндустрия мамандары мен аудиторияның күнделікті тәжірибесін түсінуге мүмкіндік береді. Бұл фильмнің өзін ғана емес, сонымен бірге оның жасалып, қабылданатын контекстін де зерттеуге көмектеседі.

5. Әлеуметтік-медиа талдау:

Қазақстандық фильмдер талқыланатын әлеуметтік желілер мен онлайн платформалардағы белсенділікті талдау аудиторияның қалауы мен қарым-қатынасы туралы

ақпаратты қамтамасыз ете алады. Хэштегтерді, форумдар мен блог тақырыптарын бақылау кино мәдениетінің қоғамға әсерін көрсете алады.

6. Эксперименттік зерттеулер:

Эксперименттерге негізделген әдістер, мысалы, фильмдерді сынау және кейінгі топтық талқылаулар көрермендердің алғашқы реакцияларын және олардың кинематографиялық жұмыстарға эмоционалды реакциясын анықтай алады [3]. Бұл әдістемелер үшін қазақстандық киноөндірістік ортаның ерекшеліктерін ескеру, сондай-ақ деректерді жинау және талдау кезінде этикалық нормалар мен құпиялылық ережелерінің сақталуын қамтамасыз ету қажет. Талдау жүргізу кезінде мәдени антропологияның, әлеуметтанудың және кинотанудың әртүрлі теориялары мен тұжырымдамаларын қолдану мүмкіндігін ескеру қажет.

Жоғарыда аталған әдістемелерді біріктіретін кешенді тәсілді қолдану оның дамуына әсер ететін айқын және жасырын факторларды анықтай отырып, Қазақстандағы киноиндустрияны жан-жақты түсінуге мүмкіндік береді. Тарихи, экономикалық және әлеуметтік аспектілерді ескере отырып, деректерді одан әрі түсіндіру елдегі мәдени бастамаларды стратегиялық жоспарлау мен қолдаудың негізін құруға ықпал етеді [4].

Содан кейін алынған нәтижелер мен қорытындылар Қазақстан Республикасындағы заманауи кино мәдениетін тереңірек түсіну, үрдістер мен проблемаларды анықтау, сондай-ақ қазақстандық киноның сапасы мен әртүрлілігін жақсарту бойынша ұсынымдар әзірлеу үшін пайдаланылуы мүмкін.

Кинотеатр инфрақұрылымын жаңғырту заманауи технологияларды енгізуді және техникалық жабдықтарды жақсартуды қамтиды, бұл кино көрсетілімінің сапасын арттыруға ықпал етеді. Жаңа кинотеатрлардың құрылысы өз кезегінде кинопроекциялық алаңдар желісін кеңейтіп, әртүрлі фильмдерді көрсетуге және кең аудиторияны тартуға қосымша мүмкіндіктер жасайды. Бұл шаралар кинематографиялық жағдайдың жақсаруына ықпал етіп қана қоймай, жалпы кинематография индустриясының өсуіне ықпал етеді. Қолжетімді және заманауи кинофильмдер жергілікті кинопродукцияларға деген қызығушылықты оятады және елдің мәдени ландшафтын байытады. Нәтижесінде, кино инфрақұрылымын дамытуға салынған бұл инвестициялар көрермендер үшін жайлы ойын-сауықты қамтамасыз етіп қана қоймай, Қазақстанның кинематографиялық саласының тұрақты өсуіне ықпал етеді [5].

Нәтижелер және оларды талқылау.

Негізгі үрдістердің ішінде: 1. Мазмұнды әртараптандыру: қазақстандық фильмдер, биографиялық кино, деректі және анимация сияқты жанрларды қоса алғанда, әртараптандырылуда. Қазақстан киноиндустриясының эволюциясы шеңберінде отандық кинотаспалардағы тақырыптық бағыттардың спектрін кеңейтуде көрініс табатын мазмұнды әртараптандырудың айқын үдерісі байқалады. Бұл маңызды тренд өмірбаяндық кино, деректі және анимацияны қоса алғанда, бірақ онымен шектелмей, жанрлардың әртүрлілігін арттыруды білдіреді. Бұл үрдістің көрінісі әр түрлі көркемдік тәсілдер мен тақырыптық тұжырымдамалар арқылы елдің мәдени мұрасын байытып қана қоймайды, сонымен қатар көрермендерге әртүрлі талғамдарды ескере отырып, кең таңдау ұсынады. Әртүрлі жанрлық аспектілерді қамтитын фильмдердің пайда болуы Қазақстанның мәдени және көркемдік бірегейлігі туралы терең және жан-жақты түсінікке ықпал етіп қана қоймай, ұлттық кинематографияның ішкі және әлемдік деңгейлердегі бәсекеге қабілеттілігін нығайтады. Бұл тренд кино сүйер қауымның назарын аударуға ғана емес, сонымен қатар ұлттық кинематографиялық қоғамдастықтың орнықты дамуы мен танылуына мүмкіндік беретін әлемдік кино нарығында кеңірек үлесті қамтамасыз етеді.

2. Шетелдік серіктестермен Копродукция: бұл елдің мәдени мұрасын сақтауға көмектеседі және өндіріс сапасын жақсартады. Қазақстандық киноиндустрияның серпінді дамуы контекстінде шетелдік әріптестермен бірге фильм түсіру кезінде бірлескен күш-

жігерді білдіретін копродукцияның елеулі тренді байқалады. Кино түсірудің бұл маңызды аспектісі фильмдердегі мәдени контексттердің әртүрлілігі мен тереңдігін арттырып қана қоймайды, сонымен қатар елдің мәдени мұрасын мәңгілікке қалдыруда маңызды рөл атқарады. Халықаралық әріптестермен ынтымақтастық қазақстандық кинематографистерге өз мәдениетінің бірегей аспектілерін әлемдік контекстке біріктіруге мүмкіндік береді, бұл тәжірибе алмасуға және жаһандық мәдени ықпалды кеңейтуге ықпал етеді.

Сонымен қатар, шетелдік студиялары мен таланттары бар копродукция өндірістің техникалық аспектілерін жақсартуға ықпал етіп қана қоймай, қазақстандық кинематографияда сапа стандарттарын көтереді. Шетелдік әріптестерден тәжірибе және озық технологиялармен алмасу жергілікті кинематографиялық мүмкіндіктерді толықтырады, бұл қазақстандық фильмдердің кәсібилігі мен эстетикалық тартымдылығының артуына әкеледі.

Осылайша, халықаралық серіктестермен копродукция киноиндустрияны дамытудың стратегиялық маңызды элементі ғана емес, сонымен қатар Қазақстанның мәдени байлығын сақтау мен насихаттаудың, сондай-ақ елдегі киноөндірістің кәсібилігі мен сапасын арттырудың тиімді құралы болып табылады.

3. Жаһандық таратуға назар аудару: қазақстандық киноның халықаралық интеграциясы үшін елден тыс прокаттың маңыздылығын түсіну. Қазақстандық киноиндустрияның қарқынды дамуы шеңберінде отандық фильмдердің жаһандық таралуына баса назар аударумен байланысты елеулі тренд ерекшеленеді. Бұл стратегия ұлттық шекарадан тыс прокаттың маңыздылығын түсінуге бағытталған және қазақстандық киноның халықаралық интеграциясы процесінде шешуші рөл атқарады.

Кино өнімдерін шетелге табысты жылжыту әлемдік контексте қазақстандық мәдениеттің имиджі мен қабылдауын нығайту үшін елеулі маңызға ие. Фильмдердің жаһандық таралуы идеялармен, құндылықтармен және дәстүрлермен алмасуға ықпал ете отырып, Қазақстан мен басқа елдер арасындағы бірегей мәдени диалогты қалыптастыруға мүмкіндік туғызады. Бұл сондай-ақ мәдени кедергілерді еңсеруге және Қазақстанның әлемдік кинематографиялық аренадағы позициясын нығайтуға жәрдемдеседі.

Жаһандық таралудың маңыздылығын түсіну қазақстандық кинематографтың кең халықаралық аудиторияға деген ұмтылысын көрсетеді және әлемдік қоғамдастық алдында елдің оң имиджін қалыптастыруға ықпал етеді. Кино саласы арқылы халықаралық интеграцияға бағытталған бұл бағыт мәдени өзара іс-қимылды байытады және Қазақстанның әлемдік мәдени контексттегі ұстанымын нығайта отырып, елдер арасындағы тереңірек өзара түсіністікке мүмкіндік береді.

4. Кино инфрақұрылымын дамыту: жаңа кинотеатрларды жаңғырту және салу, бұл киноны көруді қолжетімді әрі ыңғайлы етеді. Қазақстандық киноиндустрияның қарқынды өсуі аясында кино инфрақұрылымын дамытумен байланысты қолданыстағы кинотеатрларды жаңғыртуды және жаңа кинотеатрлар салуды қамтитын елеулі тренд ерекшеленеді. Индустрияны дамытудың бұл маңызды аспектісі кино көру жағдайларын жақсартуға, оны көрермендерге қолжетімді және ыңғайлы етуге бағытталған.

Шығыс және батыс мәдениеттерінің қиылысында бола отырып, қазақстандық кино өзінің ықпалын кеңейту және шетелдік аудиторияның назарын аудару үшін осы Ережені белсенді қолдана бастайды. Өнімді жобалар санының артуы және отандық фильмдердің жаһандық таралуы қазақстандық кинематографистердің көкжиегін кеңейтуге ықпал етеді, бұл ретте шекараларды бұлдыратып, мәдениетаралық диалог үшін жаңа мүмкіндіктер туғызады.

Көптеген шетелдік көрермендер үшін қазақстандық кино ерекше сюжеттер мен бейнелерді, сондай-ақ көрнекі әңгімеге стандартты емес тәсілдерді ашады. Ұлттық бірегейлік элементтері – дәстүрлі музыка мен костюмдерден бастап, дала мен таулардың

бірегей пейзаждарына дейін – мұның бәрі қазақстандық фильмдерге ерекше тартымдылық пен экзотика береді.

Мемлекеттің қолдауы киноиндустрияны дамытуда маңызды рөл атқарады. Қазақстанда режиссерлер мен киноөндірушілер үшін жеңілдіктер мен гранттар жасалуда, бұл ішкі және халықаралық ынтымақтастыққа деген қызығушылықты арттырады. Сонымен қатар, фестивальдар тәжірибе алмасу және әлемдік аренада қазақстандық киноны ұсыну үшін платформа ұсынады [6].

Шетелдік киностудиялармен бірлескен жобаларға елеулі қызығушылық қазақстандық кино өзінің бірегейлігін экспорттап қана қоймай, сонымен қатар жаһандық трендтер мен стандарттарға бейімделетінін көрсетеді. Бұл өз кезегінде шетелдік инвесторларды тартады және ұлттық бірегейлікті сақтай отырып, кең халықаралық аудиторияның сұраныстарына жауап беретін өнімді жасауға мүмкіндік береді.

Цифрландыру және интернет-платформаны пайдалану қазақстандық кинематографтың дамуы мен қолжетімділігіне серпін берді. Стримингтік сервистер мен әлеуметтік желілер қазақстандық фильмдерді әлемнің түкпір-түкпіріне таратуға мүмкіндік береді, бұл дәстүрлі дистрибуция үшін қолжетімді емес.

Киноиндустриядағы инновациялық трендтер.

Қазіргі заманғы кинотеатр ең озық технологиялар мен үрдістерді үнемі енгізіп, бір орында тұрмайды. Оларды пайдалану керемет визуалды және аудио эффектілерді жасау және аудиториямен өзара әрекеттесуді жақсарту арқылы мүмкін болатын шекараларды кеңейтуге мүмкіндік береді.

Виртуалды шындық (VR) және кеңейтілген шындық (AR).

VR көрерменді экрандағы оқиғаларға, мысалы, арнайы көзілдірік немесе дулыға арқылы назар аудартады. Бұл өзара әрекеттесу көрерменге киноның бір бөлігі ретінде сезінуге мүмкіндік береді. AR қарапайым әлемге элементтерді қосады, оны толықтырады және одан да қызықты етеді. Мысал, смартфондардағы қосымшалар арқылы интерактивті элементтер қосылатын фильмдер [7].

Жасанды интеллект (AI) және машиналық оқыту.

AI бейнелерді өңдеу, визуалды эффекттер жасау, тіпті сценарий жазу үшін қолданылады. Машиналық оқыту өндіріс үдерісі мен маркетингтік науқандарды оңтайландыру арқылы аудиторияның қалауын талдауға көмектеседі.

Нақты уақыттағы фильм түсіру.

«Мандалориан» сериясын жасауға қатысатындар сияқты виртуалды өнім технологияларын пайдалана отырып, режиссерлер енді түсірілім кезінде соңғы визуалды нәтижені бірден көре алады. Бұл өндірістен кейінгі шығындар мен уақытты азайтады.

Жоғары динамикалық диапазон (HDR) және жоғары ажыратымдылық.

HDR технологиясы кескіндердің сапасын жақсартады, түстерді жарқын және қарама-қарсы етеді, ал жоғары ажыратымдылық экрандағы суретті мүмкіндігінше айқын етеді. Нәтижесінде фильмдердің спектакльдері жаңа биіктерге жетеді.

Ұшқышсыз ұшу аппараттары (дрондар).

Тарихи түрде әуе акробациялары мен тікұшақтарды қажет ететін күрделі әуе көріністері қазір дрондармен оңай түсіріледі. Бұл тәуекелдер мен көріністердің құнын төмендетеді, камераға үлкен еркіндік береді.

Терең жалғандық (Deerfake) және CGI.

Терең контрафактілер белгілі актерлердің, тіпті қайтыс болған адамдардың бет-әлпетін қолдана отырып, шындықтан ерекшеленбейтін көріністер жасауға мүмкіндік береді. CGI шынайы кейіпкерлерді жасау үшін жетілдіруді жалғастыруда [8].

Ақылды дыбыстық дизайн.

Dolby Atmos сияқты технологиялар дыбыс әсерлерін жақсартады, көрерменнің айналасында үш өлшемді дыбыс өрісін жасайды, бұл иммерсивтілікті арттырады.

Мәдени сезімталдық және инклюзивтілік.

Киноиндустриядағы инновациялар сонымен қатар мәдени ерекшеліктерді тереңірек түсінуді және инклюзивтілікті қамтиды, бұл әртүрлі аудиториялар үшін әртүрлі және сәйкес мазмұнды жасауға әкеледі. Осы трендтерді пайдалану тарихты баяндауға және бірегей әлемдерді құруға жаңа мүмкіндіктер бере отырып, неғұрлым серпінді, тартымды және ауқымды кино жасауға жол ашады. Киноиндустриядағы технологиялар мен креативтіліктің синергиясы кинорежиссерлер үшін де, көрермендер үшін де әсерлі болашақты үде етеді.

Осылайша, дәстүрлер мен қазіргі заманның үйлесімді бірігуі, мәдениеттердің өзара іс-қимылы және киноиндустрияға экономикалық тиімді инвестициялар қазақстандық кинематографтың алдына үлкен келешекті қойып, халықаралық кинематографиялық қатынастар үшін жаңа көкжиектер ашады [9].

Сонымен қатар, авторлық деректі кинематография саласы проблемалық аймаққа айналуға: авторлық кинофестивальдер, ұлы режиссерлердің ретроспективалары, ұлттық кино апталары – Қазақстан қалаларының көрермендері үйреніп қалған және бұрынғы заңға сәйкес бағдарламаларды құрған барлық керемет іс-шаралар, тек бір-екі рет көрсетілетін фильмдерге прокат куәліктерін алмай. Бұл заңға түзетулер енгізуден туындаған шектеулерге байланысты. Осыған байланысты соңғы жылдары қазақстандық бейне хроника аясында еліміздің бейне хроникасын жасауға қайта оралуды талап ететін аймақтық кинохроникаларға деген қызығушылық артып келеді. Демек, проблемалық аймақтың пайда болуы – деректі кинематографиясы мен бейне хроникасын прокаттау және кино өндірісінің кластерлік жүйесін құру. Сонымен қатар, көрермендер залынан тыс кино кеңістігі өзектендірілуде. Бұл онлайн-кинотеатрлардың, көше кинотеатрларының және фестивальдердің таралуына байланысты, онда әдетте конкурстық фильмдер, деректі фильмдер, авторлық және қысқаметражды таспалар көрсетіледі [10].

Соңғы жылдары Қазақстанның кинематографиясы қарқынды дамып келеді. Сондықтанда бірқатар оң өзгерістер байқалуда. Атап айтқанда, киноөндірістің жалпы көлемі, толықметражды қазақстандық фильмдердің, шетелмен бірлесіп түсірген өнімдердің (ко-продукция) саны, елдегі кинотеатрлар мен кинозалдар, көрсетілген сеанстардың саны біршама артып, прокаттағы қазақстандық фильмнің үлесі де көбейді. Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің статистикалық деректеріне сәйкес, 2023 жылғы көрсеткіш бойынша Қазақстанда 101 кинотеатр бар. Осыдан 10 жыл бұрын олардың саны 83 бірлікті құраған болатын.

Отандық киноөндірушілердің статистикасына көз жүгіртетін болсақ, қазіргі таңда Қазақстандағы нарықта кинофильмдердің өндірісін іске асыратын 64 ұйым бар. 10 жыл ішінде олардың да саны 3,5 есеге артты (2010 жылы – 18 бірлік). Аталған ұйымдардың шығарған кинофильмдері 2011 жылы 144 болса, 2021 жылы жалпы саны 480 жетті. Мұндағы өсу қарқыны – 3,3 есе. Жоғарыда көрсетілген статистикалық деректерді мемлекет тарапынан ұлттық фильмдерді қолдауға арналған бюджеттік қаражатпен және кино саласындағы қызметтерден түскен табыс көлемімен толықтыруға болады. Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің мәліметтеріне сәйкес соңғы жылдары мемлекеттік бюджеттен ұлттық фильмдерді шығаруға бір жылға 8 млрд. теңге шамасында бөлініп отырған (2019 жылы – 8,0 млрд. теңге, 2019 жылы – 8,5 млрд. теңге). 2021 жылы ұлттық фильмдердің өндірісі мен оларды қолдау және ілгерілетуді ұйымдастыру жұмыстарына барлығы республикалық бюджеттен 6,4 млрд. теңге жұмсалды.

Талдау барысында қазіргі таңда Қазақстанның кинонарығында 64 киноөндіруші ұйым бар екенін статистикалық көрсеткіштерден айқындалды. Алайда бұл 64 ұйымның жартысынан көбі – 51,5 % Алматы (33 бірлік) және үштен бір бөлігі 31,2% Астана (20 бірлік) қалаларында ғана шоғырланған. Қазақстанның қалған өңірлеріне шаққанда тек 1-3 ұйымнан ғана кездеседі. Бұл өңірлердегі кино түсіру әлеуетінің әлі де салыстырмалы түрде

төмен екенін білдіреді. Осы мәселені жалпы республика бойынша 2021 жылы кино саласындағы қызметтерден түскен 21,2 млрд. теңге көлеміндегі табыстың 61,5 % Алматы (8,5 млрд. теңге) және Астана (4,5 млрд. теңге) қалалары құрап отырғанынан да байқауға болады [11].

Қорытынды.

Қазақстанда кино саласындағы қатынастарды реттейтін «Кинематография» туралы Заң (2019 жылы) қабылданып, бүгінгі күні оның іске асырылуы өз нәтижелерін беруде. Бұған дейін болмаған осы басты құжат отандық кинематографияның өзекті мәселелерін қамти отырып, саланың бұдан әрі дамуына серпін беруге негізделген. Заңның белгілі бір баптарын орындау мақсатында бірнеше нормативтік құқықтық актілер қабылданып, тәжірибеде көптеген шаралар атқарылуда. Мемлекеттік қаржыландыру мен қолдаудың негізгі нысаны – ұлттық фильмдер мен оларға үміткер кинолар. Ұлттық фильм атану үшін киножобаларға қойылатын арнайы талаптар мен оларға берілетін жеңілдіктер де қарастырылған. Мемлекет қаржыландыру үшін тарихи оқиғалы, әлеуметтік маңызы бар және балаларға арналған жобаларға басты назар аударады. Сонымен қоса, комиссия мүшелері ойын фильмі, авторлық фильм, анимация сияқты әртүрлі жанрдағы киноны қарастырады. Бұл киножобаларды іріктеу барысындағы процесті объективті және әділ етіп көрсетеді. Қазақстандық кинонарықтағы тенденция қарқынмен дамып келеді. Жыл сайын киносеанстар мен келушілердің саны, оның ішінде ұлттық фильмдердің үлесі ұлғаюда. Отандық кино өндіруші компаниялар мен ұйымдардың саны көбеюде. Дегенмен, олардың басым көпшілігі Алматы, Астана қалаларында көп кездеседі. Бұл мәселе өңірлік кинонарықты дамыту қажеттігін тудырады.

Қазақстанның киноиндустриясын дамытудың қазіргі заманғы үрдістері ұлттық мәдениетті нығайтуға және орнықты, бәсекеге қабілетті кино сегментін қалыптастыруға деген ұмтылысты айғақтайды. Кино мазмұнының үздіксіз өсуі мен әртараптандырылуы, инфрақұрылымның дамуы және халықаралық ынтымақтастық ұлттық киноның өркендеуіне жаңа мүмкіндіктер ашады.

Сонымен, Қазақстанның киноиндустриясын талдау нәтижесінде біз мынадай даму ресурстық нүктелері мен қолдануға арналған ұсыныстарды көреміз:

1. Аймақтық мәдениеттің ұлттық ерекшелігін көрсетуді күшейту;
2. Жергілікті киноға аймақтық қаржы ресурстарын тарту;
3. Қазақстандағы «жоғары», элиталық кино өнерін (авторлық, деректі, эксперименттік кино) қолдау;
4. Кино саласын индустриялық дамыту, кино сапасын, киножобалардың бәсекеге қабілеттілігін және инвестициялық тартымдылығын арттыру үшін жағдайлар жасау.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

- 1 Шарковская Н.В. Индустрия досуга как социально-культурный феномен. Вестник Московского государственного университета культуры и искусств. — № 2 (94). — 2020. — С. 126–134
- 2 Кинобизнес. Информационный портал для профессионалов кинобизнеса. [Электронный ресурс] — URL: <https://crocos.kz/informacionnyj-veb-portal-osnovnyie-zadachi-i-osobennosti> (дата обращения: 20.05.2020)
- 3 Абикеева Г., Сабитов А. Кино советского Казахстана: как работали советские идеологи. Аста Slavica Iaponica. — №41. — 2020. — С. 47-72
- 4 Уразбаева Ш.Н. Заманауи қазақ киносындағы гендердің репрезентациясы (1991-2017)/философия докторы диссертациясы. — Алматы. — 2019. — 145 б.
- 5 Закон Республики Казахстан от 3 января 2019 года №212-VI «О кинематографии». [Электронный ресурс] — URL: <https://bit.ly/3W6J6Ql> (дата обращения: 10.12.2022)
- 6 Малышев А.В. Киноиндустрия как сектор «креативных индустрий»: задачи диверсифицированного подхода. Креативная экономика. — Том 13. — №7. — 2019. — С. 1401-1410

7 Концепция укрепления и развития казахстанской идентичности и единства. Указ Президента Республики Казахстан от 28 декабря 2015 года №147. [Электронный ресурс] — URL: <https://bit.ly/3k9IPPo> (дата обращения: 10.12.2022)

8 Концепция формирования государственной идентичности Республики Казахстан. Распоряжение Президента Республики Казахстан 23 мая 1996 г. №2995. [Электронный ресурс] — URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/N960002995_links (дата обращения: 10.12.2022)

9 Косинова М.И. Кино и власть. Инновационные технологии в кинематографе и образовании VIII Международная научно-практическая конференция, Москва, 24 сентября, 20-22 октября 2021 г.: Материалы и доклады. Под общ. ред. О.Н. Раева. М.: ИПП «КУНА». — 2022. — С. 71-84

10 Манакбаева А.Б. Вопросы государственной поддержки и финансирования сферы кинематографии Казахстана. Central Asian Economic Review. — № 3. — 2020. — С. 135-152

11 Динамика расходов государственного бюджета за 2019-2021 годы. Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің ресми сайты. [Электронный ресурс] — URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mcs/documents/details/28951?lang=ru> (карау уақыты: 01.07.2021)

АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ КИНОИНДУСТРИИ КАЗАХСТАНА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Аннотация.

В последние годы киноиндустрия Казахстана демонстрирует значительный рост и развитие. Репертуар отечественного кинематографа расширяется, увеличивается число национальных картин, получающих признание на международной арене, что свидетельствует о развитии отрасли и укреплении культурного имиджа страны. Статья описывает анализ основных тенденций, характеризующие современное состояние и перспективы развития казахстанского кино.

В данной статье освещаются ключевые направления и нововведения в развитии киноиндустрии Казахстана на современном этапе. Исследование фокусируется на анализе влияния цифровых технологий на производство и распространение кинопродукции, а также рассматривает изменения в предпочтениях аудитории и стратегиях маркетинга. Важное внимание уделено интернационализации казахстанского кинематографа, сотрудничеству с зарубежными студиями и фестивалями.

В статье описывается диджитализация производственных процессов и влияние потоковых сервисов на распространение кинопродукции, эволюция жанров и эксперименты с форматами как отражение стремления казахстанских кинематографистов к разнообразию инноваций и визуальных решений, рост патриотической кинематографии, поддержка государственных инициатив в создании кинопродукции на исторически и социально значимые темы, развитие копродукции и укрепление международных связей: участие казахстанских фильмов в мировых кинофестивалях, привлечение иностранных инвестиций и партнерство с мировыми киностудиями, влияние современных трендов на развитие казахстанской культуры и национальной идентичности на создание уникального и запоминающегося контента.

Заключение статьи обобщает анализ текущего состояния и перспективы казахстанской киноиндустрии, подчеркивает ее потенциал и вызовы, стоящие перед ней в обозримом будущем. Авторы подчеркивают необходимость поддержки индустрии со стороны государства и важность адаптации к глобальным тенденциям для обеспечения устойчивого развития и международного успеха.

Ключевые слова: управление киноиндустрией, анализ, современное состояние, цифровые технологий, государственная поддержка.

ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE FILM INDUSTRY OF KAZAKHSTAN AT THE PRESENT STAGE

Abstract.

In recent years, the film industry in Kazakhstan has demonstrated significant growth and development. The repertoire of the national cinema is expanding, and the number of national films receiving recognition in the international arena is increasing, which indicates the development of the industry and the strengthening of the cultural image of the country. The article describes the analysis of the main trends characterizing the current state and prospects of the development of Kazakhstani cinema.

This article highlights the key trends and innovations in the development of the film industry in Kazakhstan at the present stage. The research focuses on analyzing the impact of digital technology on the production and distribution of film products, as well as considering changes in audience preferences and marketing strategies. Important attention is paid to the internationalization of Kazakh cinema, and cooperation with foreign studios and festivals.

The article describes the digitalization of production processes and the impact of streaming services on the distribution of film products, the evolution of genres and experiments with formats as a reflection of the desire of

Kazakhstani cinematographers for a variety of innovations and visual solutions, the growth of patriotic cinematography, support for government initiatives in creating film productions on historically and socially significant topics, the development of co-production and strengthening international relations: participation of Kazakhstani films in world film festivals, the attraction of foreign investments and partnership with world film studios, the influence of modern trends on the development of Kazakh culture and national identity on the creation of unique and memorable content.

The conclusion of the article summarizes the analysis of the current state and prospects of the Kazakh film industry and highlights its potential and the challenges facing it in the foreseeable future. The authors emphasize the need for government support for the industry and the importance of adapting to global trends to ensure sustainable development and international success.

Key words: film industry management, analysis, current state, digital technologies, government support.

REFERENCES

- 1 Sharkovskaya N.V. Industriya dosuga kak sotsial'no-kul'turnyi fenomen [*The leisure industry as a socio-cultural phenomenon*]. Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo universiteta kul'tury i iskusstv. №2 (94). 2020. P. 126–134 [in Russian]
- 2 Kinobiznes. Informatsionnyi portal dlya professionalov kinobiznesa [*The movie business. Information portal for film business professionals*]. Available at: — URL: <https://croc.kz/informatsionnyy-veb-portal-osnovnyie-zadachi-i-osobennosti> [in Russian] (accessed: 20.05.2020)
- 3 Abikeeva G., Sabitov A. Kino sovetskogo Kazakhstana: kak rabotali sovetskie ideologemy [*Cinema of Soviet Kazakhstan: how Soviet ideologues worked*]. Acta Slavica Iaponica. №41. 2020. P. 47–72 [in Russian]
- 4 Urazbaeva Ş.N. Zamanauı qazaq kinosyndaǵy genderdiń reprezentasiyası (1991–2017) [*Gene representation in modern Kazakh cinema (1991–2017)*]. Filosofıa doktory disertasiyası. Almaty. 2019. 145 p. [in Russian]
- 5 Zakon Respubliki Kazakhstan ot 3 yanvarya 2019 goda №212-VI “O kinematografii” [*Law of the Republic of Kazakhstan dated January 3, 2019 No. 212-VI “On Cinematography”*]. Available at: — URL: <https://bit.ly/3W6J6QI> [in Russian] (accessed: 10.12.2022)
- 6 Malyshev A.V. Kinoindustriya kak sektor “kreativnykh industry”: zadachi diversifitsirovanogo podkhoda [*The film industry as a sector of “creative industries”: the challenges of a diversified approach*]. Kreativnaya ekonomika. Tom 13. №7. 2019. P. 1401–1410 [in Russian]
- 7 Kontseptsıya ukrepleniya i razvitiya kazakhstanskoi identichnosti i edinstva [*The concept of strengthening and developing Kazakhstan's identity and unity*]. Ukaz Prezidenta Respubliki Kazakhstan ot 28 dekabrya 2015 goda №147. Available at: — URL: <https://bit.ly/3k9IPPo> [in Russian] (accessed: 10.12.2022)
- 8 Kontseptsıya formirovaniya gosudarstvennoi identichnosti Respubliki Kazakhstan [*The concept of formation of the state identity of the Republic of Kazakhstan*]. Rasporyazhenie Prezidenta Respubliki Kazakhstan 23 maya 1996 g. №2995. Available at: — URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/N960002995_/links [in Russian] (accessed: 10.12.2022)
- 9 Kosinova M.I. Kino i vlast' [*Cinema and power*]. Innovatsionnye tekhnologii v kinematographe i obrazovanii VIII Mezhdunarodnaya nauchno-prakticheskaya konferentsiya, Moskva, 24 sentyabrya, 20–22 oktyabrya 2021 g.: Materialy i doklady. Pod obshch. red. O.N. Raeva. M.: IPP “KUNA”. 2022. P. 71–84 [in Russian]
- 10 Manakbaeva A.B. Voprosy gosudarstvennoy podderzhki i finansirovaniya sfery kinematografii Kazakhstana [*Issues of state support and financing of cinematography in Kazakhstan*]. Central Asian Economic Review. №3. 2020. P. 135–152 [in Russian]
- 11 Dynamics of the state budget for 2019–2021. Ministry of Culture and sports of the Republic of Kazakhstan official website. Available at: — URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mcs/documents/details/28951?lang=> [in Russian] (accessed: 01.07.2021)

Information about authors:

Kuat Mussabayev – **corresponding author**, candidate of economic sciences, associate professor of the Department of “Art management and production” Temirbek Zhurgenov Kazakh National academy of arts, Almaty, Republic of Kazakhstan

E-mail: musabaevkuat2@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9327-6409>

Zhansaya Zakhan – master’s student, Temirbek Zhurgenov Kazakh National academy of arts, Almaty, Republic of Kazakhstan

E-mail: zakhan.zhansaya@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-5141-9015>

Информация об авторах:

Куат Мусабаев – **основной автор**, кандидат экономических наук, доцент кафедры «Арт-менеджмент и продюсирование», Казахская национальная академия искусств имени Тейрбека Жургенова, г. Алматы, Республика Казахстан

E-mail: musabaevkuat2@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9327-6409>

Жансая Захан – магистрант, Казахская национальная академия искусств имени Тейрбека Жургенова, г. Алматы, Республика Казахстан

E-mail: zakhan.zhansaya@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-5141-9015>

Авторлар туралы ақпарат:

Куат Мусабаев – **негізгі автор**, экономика ғылымдарының кандидаты, доцент, «Арт-менеджмент және продюсерлеу» кафедрасының доценті, Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы, Алматы қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: musabaevkuat2@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9327-6409>

Жансая Захан – магистрант, Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы, Алматы қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: zakhan.zhansaya@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-5141-9015>